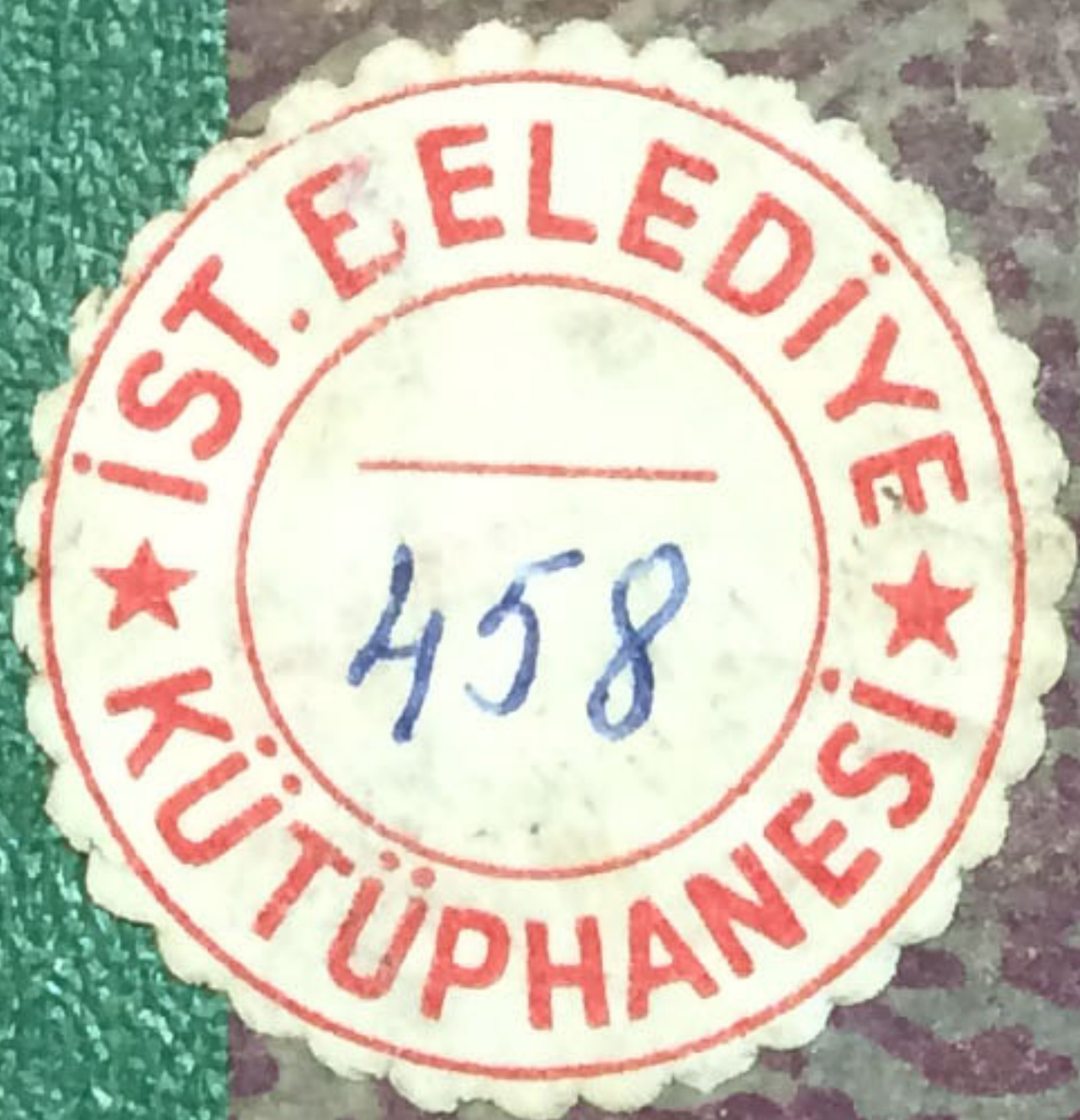

Հոգի չոր, Դոգի

ՍԱՐԳԻՍ ԲԱՐՍԵՂՆԱՆ

ՀԱՌԱՋՆԵՐ ԵՒ ՃՈՂԵՐ

ԿԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

(Բ. ՀԱՏՈՐ)

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Յ. Մ. ՍԷԹԵԱՆ

Ի ս ր ա ն ա ղ ի

1936

Setyan

ՍԱՐԳՍԻՍ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ՀԱՌԱՋՆԵՐԻ ԵՒ ՇՈՂԵՐ

ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

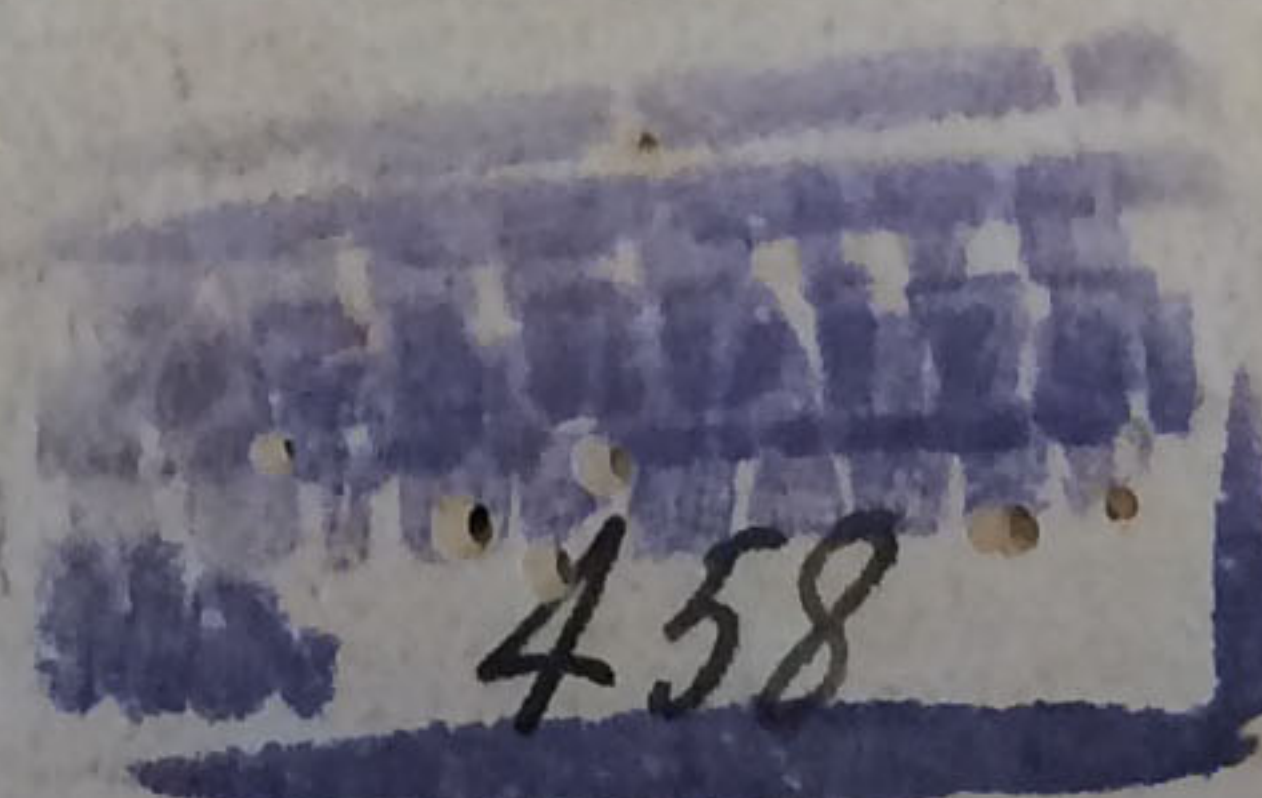
(Բ. ՀԱՏՈՐ)

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Յ. Մ. ՍԷԹԵԱՆ

Ի ս ր ա ն ա լ ի

1936

ՏՊԱՐԱՆ, ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ ԵՒ ԹՂԹԱՎԱՃԱՌԱՆՈՅ

Յ. Մ. Ս Է Թ Ե Ա Ն

Թիւ 30, Զաւմաւհրլար Եօգուեռւ, Կ. Պոլիս

№ 48

ՀԱՌԱՉՆԵՐ

Պատերազմի տարիներէն. յիս պատե-
րազմի.

Յ Ա Ռ Ա Ջ Ա Բ Ա Ն

Ներկայ հրատարակութիւնս՝ յաւելուած մըն է, որ Նախորդ 1925ի հրատարակութիւնէս դուրս մնացած գրութիւններ կը կազմեն՝ զորս կանուխ թուականի գրուած քերթուածներ եւ վերարտադրութիւններ են:

Նախորդ հրատարակութիւնս՝ կ'ուզեմ որ, մինչեւ 1919ի վերջի ժամանակամիջոցը գրաւէ, որուն սկիզբը՝ 1913 թուականը կը կազմէ. մինչեւ այդ թուականը գրուած նշանակելի թիւով եւ արժէքով երգերս կորսուած ըլլալով:

Կեանքին դժնդակ եւ անձեռնտու պայմանները առնուազն չորս տարի ուշացուցին ներկայ հատորիս հրատարակութիւնը:

Ս. Բ.

ՕՐԾՐ (*)

Օրօ՛ր մանկիկ , օրօ՛ր օրօ՛ր իմ որդեակ :

Ննջէ՛ անդո՛ր, ո՛հ չես ապրիր գիրգ . խաղա՛ղ ,
— «Սիրտս ըլլայ թո՛ղ գորովո՛ւտ քեզ մատաղ . —
Ո՛հ , կը մնաս՝ հոգիիդ հետ միս-մինակ . . . »

Եւ կը ճշաս՝ կեանքի հոգէն ահաւո՛ր
Քեզ կը թուին աստղ ու լուսի՛ն լուսածո՛ր
Մահուան կանթեղ՝ կ'ըլլաս ցաւի՛ մեծ գիտակ :
Օրօ՛ր մանկիկ , օրօ՛ր օրօ՛ր իմ որդեակ :

Ձի տար կեանքը քո՛ւն կ'ունենաս մղձաւա՛նջ ,
Եւ կեանքին մէջ՝ մեռելներու ծո՛ւկ հառա՛ջ
Կուգայ բախի՛լ ողջերուն սիրտն անունակ :
Մի՛ լար մանկիկ , մի՛ լար մի՛ լար իմ որդեակ :

(*) Հայրական :

Կը ծխա՛յ սիրտս՝ օրօրներու համրանքով,
Որ չի գտնե՛ս զիս երբ օր մը խոռ՛վ...
Կ'ապրիս կարօտս օրօրներէ՛ս պարզունակ:
Օրօ՛ր մանկիկ, օրօ՛ր օրօր ի՛մ որդեակ:

Օրորոցէ՛դ տես մարգարիտ եմ կախե՛ր...
Ա՛ռ անոնցմէ պերճանքի մեծ պատրանքնե՛ր, ...
Զի գորո՛վս զոր կը բանամ հոգւոյդ համակ՝
Ցաւի՛, տրտունջի՛ շաղախ մ'է հէքեաթունա՛կ...:

Օրօ՛ր մանկիկ, օրօ՛ր օրօ՛ր ի՛մ որդեակ...:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՏԱՐԻՆԵՐԷՆ.

Տ Պ Ա Ի Ո Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Արեւո՛ւն հետ, աստղերո՛ւն հետ,
Թախծութիւն մը մահաստուեր,
Արցո՛ւնք, արցո՛ւնք կը քամէր աչքերէ.
Հորիզոնէ հորիզոն՝
Խորշանքները կիրքերուն,
Եղերակա՛ն եւ մահուան սարսափներով՝
Խաղաղ երկինքներու տա՛կ
Արհաւի՛րք, արհաւի՛րք էին ստեղծած:
Հեծեծանքն լքուա՛ծ սէրերուն
— Քնարներու լարեր յարդարող, —
Տառապանքի ատեն անդնդայի՛ն էին.
Եւ կը յաւերժանա՛ր
Լքուած սէրերուն հեծեծանքն՝
Քաջ զինուորներուն, կարօտաբա՛ղձ,
Նպատակի ձգտող,
Խոնա՛րհ յարկերու տակ,
Բընուլթեան ծոցը՝ հեզաբարո՛յ

—Միսթիքական եւ վեհափա՛ռ լռութիւնով,
Իր շքեղութեա՛մբը երկնապարգեւ, —
Եւ ադամանդի պէ՛ս յստա՛կ երկնքի տակ... :

Խորշակնե՛րը եղերական,
Մահուան սարսափներով՝
Հեռաւոր հորիզոններու տակ շղթայազեր-
ծուած՝

Հոգիները տառապանքին էին յանձնած .
Օրէնքներու ցանցին տակ ,
Արհաւիրքներու փոթորկին մէջ մրրկանմա՛ն :

Օ՛, արդար եւ բարի կամքերուն
Հաւատ՛քը վսեմ,
Տառապող շրջաններու, սերունդներու ,
Ծոցէն ծնող արեգակին պէս՝
Սրբազան իտէալի ի խնդիր,

Ճակատագրական ազնիւ ոգեւորումներու
պահուն՝

Հոգիներուն մէջ կը սերմանէր
Թախծութի՛ւն սուգի նման,
Եւ երկո՛ւնքը, արդարութեա՛ն յաղթանա-
կի՛ն... :

ՄԻ ԼԱՐ ՀՈԳԵԱԿ

Մի՛ լար քաղցրիկ, մի՛ լար հոգեակ,
Սիրոյ արեւն դեռ չէ խաւա՛ր,
Սիրոյ նշո՛յլք անմեղունակ,
Կը ցոլանան հոգիս ի վա՛ր,
Պիտի պահուին եւ անվթա՛ր:

Աշխարհ նոյնիսկ, շրջուի եթէ՛,
Դէպի անդո՛ւնդ թաւագլոր,
Սէրը նորէն պիտի կաթէ,
Քու աչքերէ՛դ արտասուաթո՛ր
Հոգւոյս խորը՝ սիրախաւաճո՛ր...

Հոգի՛ս, սիրտս արիւնթաթախ՝
Սէր ոգիին մի՛շտ են կարօտ,
Վրէժներու ծոցն ալ անվա՛խ,
Եւ վրէժին, չարիքին մօտ՝
Պիտի զգան սիրո՛յդ քաղցր հոտ...:

Դ Ժ Գ Ո Ն Ս Է Ր

Կտրի յօ՛ղը ոտքիս՝ երկրէն ,
Ա՛լ ազատուիմ սիրոյ յոյզէն .
Թախծո՛ւտ, թախծո՛ւտ , արահետին
Քայլերս անվերջ անհետին . . .
Հոգեպարար ո՛ւր հոգեթով՝
Յուշե՛ր , յուշե՛ր կան անվրդով ,
— « Գարնան պաշտամո՛ւնք աներկեւան
Թովչութիւնո՛վ մը անսահման : »
Տարածութիւնն հեռուներո՛ւ ,
Գաղափար ու հմայքներու
Զգողութիւնովս աննիւթաէա՛ն՝
Հոգիիս կ'ըլլան խորան . . . :

Եւ մերթ երթա՛մ ու կորսուիմ ,
— « Սրտիս հետ ե՛ս անմտերի՛մ . . . » —
Երթա՛մ , երթա՛մ , փոշի դառնամ ,
Զեփիւռին հետ ընկերանամ .
Երթայ կառչի փոշիիս մասնիկ ,
Սիրուհւոյս վրայ՝ որպէս ծաղի՛կ .
Եւ երեւոյ , ամէն ջինջ առաւօ՛տ ,
Զեփիւռին հետ սիրուհւոյս մօտ ,

Շոհէ՛, գգուէ՛ համբոյր առնէ,
Վեր երկի՛նքը հոգւոյս համբէ՛:

Ահեղ վշտէ՛, անդնդայի՛ն,
Լեցուած հոգւոյս մէջ մեկին ,
Կապանքներէ՛ —կարծես անտես,—
Խորաթափանց, դառնապէ՛ս.
Եւ սիրոյ տարփանքէն՝ ահաշունչ,
Գալարւող եւ ահեղահո՛ւնչ...
Կեանքս այս, տանիմ յանձնեմ,
—Կապանքներէ՛ դառնադէմ—,
Հողին հոգւոյն կենսայո՛րդ,
Ո՛ւր կայ խոնա՛ւ հողի որդի:

1915

ԱՆՁԿՈՒԹԻՒՆ

Ճակատագիրս էր,
Լքուած եւ վիրաւոր, նետերէն՝
Գիշերներու ծոցէն հասնող...
Եւ ապերասան:

Ծոցին մէջ բնութեան՝ — մխիթարող
Բարութեամբը խոկացող, —
Հոգիիս թախծութիւնն ազնուական,
Կ'ողողուէ՛ր, մռայլէն,
Զպայծառացած նախազգացումներու... :

Խռովքը մտքիս,
Սրտիս հորիզոնները չստուգած,
Եւ կամքիս՝ դարձած անհետախոյզ;
Ճակատագրին երկաթակերտ բազուկներէն՝

Ամեհացած ալիքներու պէ՛ս,
Ափունքներու ընդդիմութիւններէն կը գա-
լարուէին:

Եւ կ'ապրէի անձկութիւններն
Երկնքներու չափ որոտո՞ղ,
Զորս, ցորեկ ատեն,

Մարգերու եւ վազող ջուրերու
Մտերմութեանը հետ կը բաժնէի՝ . . . :

Գիշերներուս մէջ՝ կ'իջնէին ,
Գիշերներ թափօր առ թափօր :
Եւ կը համակէին զիս՝
Կարօտաբա՛ղձ հոգիներու ալիքներն . . .
Եւ բաղձանքներ , երազատի՛ւպ եւ անօրօ՛ր :

ՄՕՏԱԻՈՐ ԱՆՑԵԱԼԻՆ ԾՈՑԸ (*)

1915 Տարիին

Եղերակա՛ն արծազանգներ՝
— Չարագուշակ մթութեան պէ՛ս
Հեւասպառ արշալոյսի սպասո՛ղ, —
Հոգիիս մէջ չէին խուժած .
Եւ ճակատագրականութիւնը... կեանքին՝
Բողոքող հոգիիս
Արտասւող խորունկներէն՝
Յոյսին, նորէն արեւուն կը բացուէ՛ր .
Ո՛ր, հեռո՛ւն, ծոցը, ապագայիս ընդդիմացող,
Ծոցը մշուշոտ... փամանակին՝
Յաղթանակին մխիթարութիւնը պիտի ապրէր...
Եւ հետզհետէ՛ ճակատագրիս
Հորիզոններն անստոյգ,
Յոյսերո՛վ եւ պատրանքներով ջահաւորուած՝
Հոգիիս երկնքին՝ դարձան վաղանցո՛ւկ հան-
գրաւաններ :

(*) Վերահադրութիւն:

Եւ երբեմն՝

Եղերական սարսափներով լեցուն ,
Դարաւո՞ր գիշերներու ապաւինած՝
Սուրբ օրերու զանգակներն ,
Մահազանգի ղօղանջներո՞ւ պէ՛ս
Մեր հոգիներուն մէջ արձագանգեցի՛ն . . . :

Աւա՛ղ կամք մը , դարերուն եղերաշո՛ւնչ
— Անյայտօրէն անտեսանելի , —
Էութեանս մէջ կոթողուած՝
Զիս կ'ընտելացնէր
Թախիծի՛ն հետ ճակատագրիս՝
Ո՛ր , բնութեան երգերը բոլո՞ր ,
Ինծի դամբանականներ թուեցա՛ն :

Եւ երկիրը՝ ներշնչումիս ,
Հիացումիս եւ երազներուս օրրա՛ն
Փոթորկա՛ծ էր
Անհաշտ ատելութենէն միաձոյլ
Եղբայրաջա՛ն զգացումներու . .
Հոգի՛ս , այդ միջոցին ,
Ապագային համար ջլապիրկ՝
Իր անձկութիւններովն անարձագա՛նգ ,
Թէ կ'արտասուէր ,
Նաեւ՝ յոյսին մխիթարութիւնը կ'ապրէ՛ր :

1927 Բարիզ

ՅԻՇՈՂՈՒԹԵԱՆՍ ՆԵՏ

Ո՛հ, վաղանցուկ տարիներուս, արփագե՛ղ,
Սրտիս մէջ՝ յուսաւա՛ռ, մշուշն իր վրան...
Բաղձանքներս մերթ կենդանութիւն կրստանան,
Եւ կը լեցնեն հոգիս խանդով մը լուսեղ:

Ապագայի խռովքներուն հանգուցե՛ղ,
Եւ ծոցին մէջ, յիշատակի օրերուն՝
Զիս օրրող բաղձանքներուս հետ երագո՛ւն,
Ճանչցա՛յ հոգիս ինքնիր վիշտէն մտրակւող:

Ու նպատակիս չի հանդարտած խռովքներէն,
Եւ մերթ վշտոտ քւ խանդավառ բնագղէս՝
Օրօրումներո՛ւս եւ գնացքիս մէջ վէս,
Զի մտերմացայ՝ գորովով մ'եղբայրօրէն...

Էականերո՛ւ հայ աւիւնով կենսախա՛յտ,
Որ կարենար սիրտս ըլլար ուկնդի՛ր՝
Անոնց անհո՛ւն յուզումներուն կենսալիւր.
Որ չի դառնային, կարօտներս մահապա՛րտ... :

ՅԵՏ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ

ՀՈԳԻՍ ԻՐ ՈՒՆՏԸ Կ'ԱՊՐԻ

Խրոխտութիւնը ազատած ո՛ւրի հոգիիս՝
— Էութեանս մէջ դարերէ ի վեր խաչակնքած, —
Բանականութեան յաղթանակին կարկառա՛ծ...
Եղբայրական խռովքով՝ տեւողութեան հետ
կ'աղօթէ...

Նուիրական իտէալներու եւ գեղեցիկին՝ •
Երկնող գաղափարներու փառքին համար:

Ու մարտնչո՛ղ առաքեալ ոգիներ, հոգիիս մէջէն՝
Փառաւոր համանուագի մը պէս կ'անցնի՛ն.

Եւ ժամանակին ընտելացած մտերմութեանս հե՛տ,
Հոգիս՝ սրտիս մասունքներուն հեռաւորութեանն
գիտակցութիւնով,

Իբրեւ աւանդութիւն մը, ոգի՛ մը, լո՛ւռ, դիւ-
ցազնական,

Գաղափարէ ջահակիր՝

Պատմական կոթողներու, արձաններու առջեւ՝

— Խորհրդանիշներո՛վ անհուն եւ յաւերժանիստ,
Տառապանքէ անդնդացած իրենց իմաստին մէջ
վե՛հ,

Հոգի՛ս իր ուխտը կ'ապրի, մեր կեանքերուն նը-
ժարո՞ւմը տիեզերական...:

Ե՛ւ խօսքին համար՝ «Գաղափարի սրբութեան
պաշպան»,

—«Արդարութիւն եւ իրաւունքէ ջահակի՛ր,»
Ո՛ր դարերու ընթացքին մղձաւանջէ ապրած,
Հոգիս Անոր, ա՛յդ խօսքին եւ Գաղափարին
Ապագայ տաճարին համար՝ կ'աղօթէ՝
եւ կը պայքարի...:

Բարիք

ՄԵՌԵԼՈՑԻ ՕՐ ՄԸ

Կը յասնէ՛ զաղափարը, համայնակա՛ն տարա-
ծութեան մը ծոցէն,
Ժամանակէն, միջոցներէն, անդո՛ւնդ, անդո՛ւնդ
ծեւացա՛ծ,
Սրբազան կեանքերուն՝ յիշատակներով նուիրա-
կան աշխարհ դարձած
Եւ զգացումներու հետ՝ դէպի հոգիին անդունդ-
ները խորացող... :

Զգացումներու թափը՝ ահե՛ղ կերպով փոթոր-
կացա՛ծ,
—Յաւէ՛տ խլուած կեանքերուն յիշատակներէն
մարմին առած—
Պաշտամունքի՛, արարչական կեանքի, սրբազան
հետքերուն հետ գոյ՛
Որ կեանքին հե՛տ, յաւէ՛տ յառաջընթաց, հոգի-
ներո՛ւն հաղորդ կը դառնայ՝

Հեռաւոր եւ մօտաւոր ու ժամանակագրական
միջոցներով...

Ո՛ր կարծես խելայեղ եւ լրջախոհ, առաքեալ
ոգիներու պէս կը յածի:

Հոգիին դրուագն է, յիշատակը նուիրական
կեանքերուն,
Յուշերով լի, կեանքին սրբազան լարերուն հան-
գուցուած,

Կենսաւորուած, տրոփ դարձած այս պահուս
սրտաշարժ,

— Կեանքին համար գերիմաստ, գոյութեան օ-
րէ՛նքը կենդանի, —

Եւ կենսաւորո՞ղ տարերքներու պէս,
Ինչպէ՛ս ասղերն մռայլ գիշերներուն մխիթա-
րութիւնն են՝

Յառնա՛ծ տրոփներով՝ տիեզերքին մէջ կ'ապրի...
Որ՝ հոգիներուն յաւերժատե՞ւ պաշտամունքին
խռովքն է:

Յիշատակը նուիրական կեանքերուն՝ ներկայէն
խլուած,

Յաւերժին ծոցը՝ կոթողուած կան...:

*
* *

Սրբազան կեանքերուն յիշատակն՝ եղերա-
կան եւ առեղծուածային,
Հոգիներուն մռայլ աշխարհներուն ապ-
րումներուն պէս՝
Ներկային մէջ, կեանքին լարած քիւրաւոր
հանգոյցներէն դուրս,
Պե՛րճ եւ շքեղօրէն հիացումի՛ տարափներով
կը յայտնուին:

Օ՛, խորախորունկ ցա՛ւը ժամանակակից սե-
մէն անդին...
Յիշատակուած կեանքին, — ներկայէն հեռո՛ւ
թողուա՛ծ, —
Անդրշիրիմեան խորշերէն բխած, որ տրոփ-
նէ, կենսաւորութիւնն
Հոգիներու աշխարհին, ո՛ւր արցունքի վը-
ճիտ կաթիլներն՝ կը լճանան
Նուիրական կեանքերու՝ յիշատակներո՛վ,
պերճիմա՛ստ ակունքներուն...
•

1931

Կ Ա Ր Օ Տ

Աւերակին մէջ հոգիիս անսահման,
Ե՛ս, ապշահար կը թափառիմ սրտացաւ.
Եւ սրտագի՛ն, կ'երազե՛մ, ազատութեան
Արեւի մը՝ ո՛ր հոգիս զայն չի ճանչցաւ:

Անհո՛ւն իղձով կ'երազեմ, գերթ ուխտաւոր
Արեւելեան մեհեաններու ծնրադիր՝
Մաքրամաքո՛ւր երկիրներու կապրածոր՝,
Անեղծ ա՛ստղ մը որ ինձ ըլլայ ունկնդիր...

Եւ կ'երածե՛մ հառաչանքով անտրտունջ,
Վարդ օրերուն թարշամ տեսքէն դողահա՛ր,
Նոր յոյսերու, նոր կեանքի մը գերաշո՛ւնչ,
Ծաղկած մեր հին տանիքներուն տակ եր-
ջանի՛կ:

ՆՈՂԵՐ

Փ Ի Շ Ե Ր Ո Ի Ա Ն Պ Ա Հ Մ Ը

Հոյսի հեղեղ մ'լուսնկայի կը թափի՛,
Տարածութեան վրայ մեր երկրին հընամենի,
Երկնքէ մը ո՛ւր աստղերը անհունին մէջ հաստ,
հաստ կը մարմրի՛ն .

Արծաթելով քաղաքն ամբողջ,
Հեռուն փռուած բլրակներն ու սարահարթներ:
Զիւնի ծածկ մը համատարած եւ միօրինակ,
Քաղաքին շքեղութիւնը պայծառացած կը շնչ-
տէի՛ն :

Եւ սփռուած ձիւնէն՝

Լայն ընդարձակ գետնի մը վրայ
Արահետներ երկարածի՞գ, խաչածեւող,
Տեղ, տեղ ձիւնէն պարսպաւորուած էին . . .

Ո՛ւր միտքը մարդկային

Հոն ապրած կեանքին օրհնութիւնը կը նուագէ՛ր
Ու բընութեան այս պահերուն մէջ լուսաշող:
Խորունկ հրճուանք մը խաղաղութեան իտէալա-
տիպ .

Հեթանոս խորհուրդը պաշտելի ,

Հոգիներուն՝

Ու երանգանքի հմայքներուն բացուած
Մըտքերուն մէջ կը լեցուի՛ :

Ս Ր Տ Ի Ս Հ Ե Տ

Հայրնցկն Միութիւններուն

Երկինքներու տակ հիւրընկալ,
Շրջապատուած յօրինուածքներով հոյակապ.
Ո՛ւր հայրենաբաղձ երազները մեր,
Տժգունող մշուշներ կը յայտնուին՝
Խոյանքը ճիգերուս
Նըպատակիս սպասարկո՛ւ,
Կ'ըլլայ անարգասաւո՛ր:
Նպատակս է աւանդութիւններուս սրբազան
Եւ անցեալիս պաշտամունքը ապրիլ:
Եւ մերթ անցեալիս յուսալից
Դեռ կենսուրախ ջրերուս երազա՛նքը ապրելով՝
Շքեղութիւններն այդ բազմագեղ
Սրտիս առջեւ ցնորատեսիլ անդունդի պէս
զգացի,
Եւ մեր ծննդավայրերուն հայրենի,
Մտածումը երջանկաբե՛ր,
Աւանդութիւններուս մտերմութեանը հետ՝
Հոգւոյս մէջ՝ խնդութի՛ւն կը թափեն . . . :

ՈԳԻՆԵՐՈՒ ՀԵՔԵԱԹԱՅԻՆ ՎԱՅՐ

ՀՕՐՍ ՍՐԲԱՏԵՂԻՆ

Եղեմարո՛յր սարալանջ եւ սրբատեղի,
Ոգիներու անգի՛ր պատմութիւն,
Ո՛ւր մտերիմներդ՝
Թիթեռնիկներու պէս քաղցրութի՛ւն,
Ու թարմութիւնը որոնող,
Անջրպետէ անջրպետ, հոգի է հոգի թա-
փանցող...:

Սրբատեղւոյդ դրացի
Առապար լանջքիդ վրայ, արեւահա՛ր;
Տարածուելով՝ կը հմայուի՛ն...:

Օ՛, Աստուածալուր, միսթիիակա՛ն տարա-
ծութիւն...:

Անկէ հեռո՛ւ,
Լեռնաշղթայէ զգլխիչ,
Հէքեաթայի՛ն անգիր ոգիներով լի,
Մանուկ հոգիներուն համար անանցանելի,
Եւ ուխտաւորներու նայուածքին դիմաց՝
Արեւուն շողերէն վէտովէտո՛ւն,

Սպունգինման ոսկեգօծւող եւ ստուերա-
յին... :

Լեանջքիդ վրայ... :

Արեւակէ՛զ եւ կանաչորակ,

Կը քամեն աչքերը, քարց բոյսերն՝

Ո՛ր իբրեւ մասնիկներն են

Հէքեաթային ոգիներու՝ եւ անոնց վերըն-
ծիւղմա՛ն :

Լեռան կատարէն անդին տարածւող

Ազատանի՛ստ շղթայաւորումէ.

Ո՛ւր ձորերու մէջ

Պարզութիւններ մարդկային՝

Յիշողութենէ՛ յիշողութիւն կը պատմուին .

Յիշողութեան համար անքակտելի՛,

Զորս տարիներու անջրպետին ծոցէ՛ն՝

Մտերմութեամբ կ'երեւին,

Հոն ոչխարներու հօ՛տը

Բոյր մը անջնջելի կ'արձակէ՛... :

Ա՛յն տեղ, աստղերով զարդարուած երկնքի
տակ,

Բընութեան եւ արեւուն

Փառքը կը յայտնուին,

Միսթիքական սարսուաններով... :

Ա Ռ Հ Ա Ի Ո Ի Թ Ե Ա Ն Ջ Ա Յ Ն

Հայրենի հարազատ աշխարհին

Ուղիսօրէ՛ն կ'ելլեն վեր,
Միջոցին մէջ ահեղաշաչ ճարճատո՛ղ...
Սրտիս խորունկ կեանքն ու կոտտանք
— Հոգիին մէջ վե՛հ ու վսե՛մ չարչարանք . —
Ո՛ր լուսասփիւռ արփաւ էտ շողի,
Արծազանգի կը տենչան... յաւերժատե՛ւ,
Դարաւոր խօ՛սքը
Նկրտումներով վե՛հ,
Յաւերժապա՛շտ ձգտումներով,
Զգեցած մղձաւանջն ,նժդեհ կամքի,
Դառնաղէ՛տ ճակատագրականութիւններ ու
կը բախի՛ ,
Հանգիտութիւնովն ամպերուն
Կրքոտ գիրկընդխառնումեն՝ գոյացած
Հրաբորբո՛ք կայծակին .

Սրտիս խորունկ կեանք եւ կոտտանք,
Հի՛ն կեանքերէն,
Առհաւութեան տրոփող հետքերէն համակ-
ուած .

Պատմութեան հանգոյցներուն,
Էջերուն պէս բարձրակարկա՛ռ՝

Կեանքի սեմին, սալին վրայ կը ծայնէ.

Կ'ապրի չարչարանք, կը խեղանայ

—Ազատագո՞ւ խօսք— « — Իրաւունքի խոր-
հրդանիշ, — »

Հոգիին մթագի՛ն խորշերուն արփաւէտու-
թեա՛նը անունով... :

Վե՛հ ու վսեմ չարչարա՛նք, առհաւու-
թեան կայծն՝, —

Գաղափարի պէս աններկիւղ

Դարաւո՞ր նժարը... հոգիին:

Դարաւոր տառապանքի ծնունդ.

Որ՝, կեանքի դրուագներուն, ապրումներուն
համագօր՝

Գոյութեան գերագոյն աղաղակէ :

Արդարութեան տենչա՛նք մը,

Եւ զգացում մը դարաւո՞ր,

Արեւուն շողին պէ՛ս անբասիւր,

Եւ կոչուած բարիքի՝

Կ'ուզէ՛ շողալ, դառնալ խօսք, դառնալ մար-
մին՝

Կեանքին լայնածիր ափերուն վրայ դարա-
ւո՞ր.

Դառնալ խօ՛սք, դառնալ Մարմին՝

Արդարութեան համար արտասւող մարդուն
Կռած օրէնքներո՛ւն

Դատապարտութիւններէ՛ն վեր... :

Որուն ողբէն՝

Դարձաւ հոգին խոհո՞ւն եւ մելամաղձոտ,
Հոգիին աշխարհը դարձաւ ունայն եւ դառ-
նաղէտ...:

Ո՞հ, առհաւուղէշ պաշտամունք, ո՞ր
Հոգիին համակ տարողութիւնն ունի կա-
շմբուռն,

Ալիք մըն է կարծես,
Միջոցին մէկ ճարճատո՞ւն, եւ ահեղագոռ,
Արդարութեան պէս մոգական եւ ահեղա-
սաստ՝

Կ'իջնէ հոգիիս յատա՛կ
Արփատենչ պսակաւորումի մը համար յաղ-
թական՝

Վե՛հ եւ աներկբայելի օրէնքներո՞վ:

1934

Հ Ի Ա Ս Թ Ա Փ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Երանութիւնն ,
Նպատակի ափունքներո՛ւն ,
Որ կը ճաշակուի թափովն՝
Պայքարներու եւ ճիգերու ,
Պիտի կրնան արգասաւորուիլ՝
Գիրկն աւանդակա՛ն անցեալին .
Որո՛ւն յաւիտեանական տրամաբանութեանն
գիտակցութիւնով՝
Հոգի՛ն , հոգի՛ն կ'աղաղակէ...

Յիշողութեանս կը փարի՛մ ,
Հոգիիս սրբազան պատուանդանները լու-
սաւորող .
Ե՛ւ ե՛տ կը դառնամ...

— «Ուխտաւորի՛ հաւատքիս,
Սրբութիւններու հաւատքին պատրանքովս

— «Հին օրերուն՝ երբ կամքս

Հրդեհուած,
Ցաւին գիտակցութիւնով՝
Իտէալներու մարդկային,
Աղօթքին կը յուսար...

«— Հարազատներու շունչին քով՝
Որոնց զաղափարն
Մտածումս կը տառապեցնէր...
Եւ երազներու Աստուածավայել
Եղբայրութեան շքեղ յոյսով՝
Անյայտ ցաւին կ'առաջնորդէր...»

«— Այն օրերուն՝
Ե՛րբ կը համբուրէի,
Մեր ճակատագրին եղերակա՛ն օրերուն,
Ցաւոտ եւ եղբայրական հոգիներու
Խոյանքներն ազնուական. —

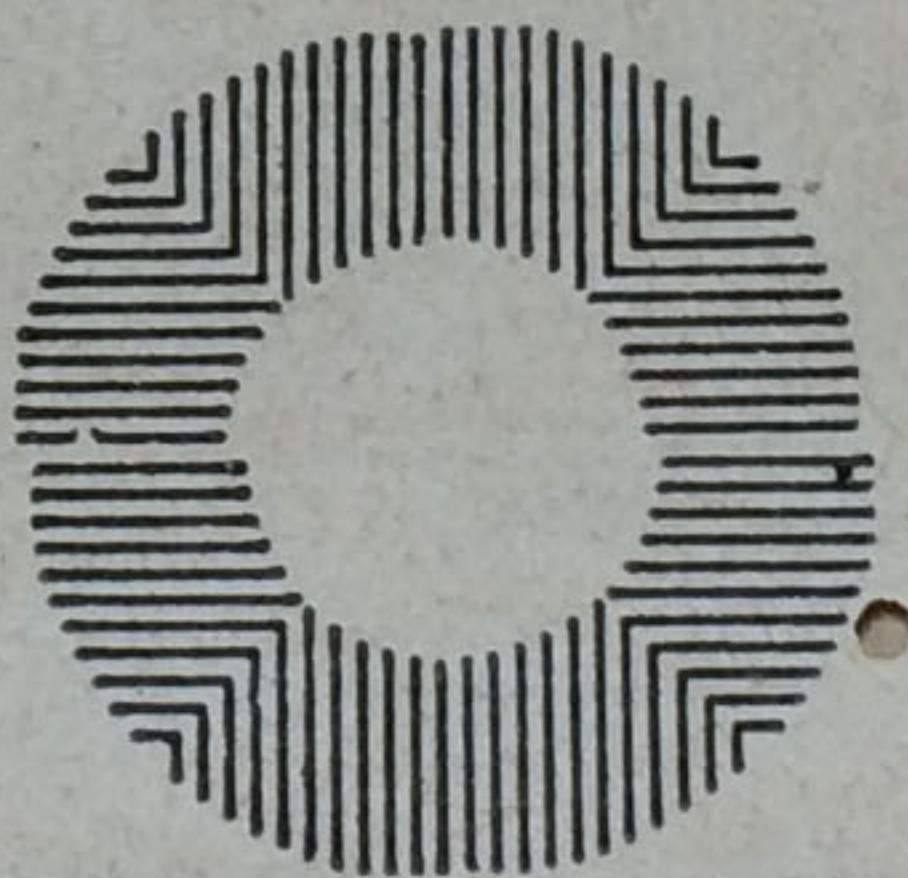
— «Երբ կը մտածէի,
Ազատութեան — խրո՛խտ հոգիով, —
Որ ցաւի՛, խորունկ հնհնութիւններու ապաս-
տան պիտի ըլլա՛ր:

— «Երբ կը մտածէի ,
Եղբայրութեան աղօթող յաղթանակին հո-
գիւս .

Արդարութեան կարկառող
Անսահման պայքարներէ յետոյ՝
Ցաւի՛, եւ զղջումի՛, բողոքի ահաւոր թա-
փով ,

Աստղերով պատրանքուած երկնքի տակ ,
Նպատակի եւ վերսկսող ապագայի եր-
կունքով ,

Պատմութեան վրա՛յ արտասւող հոգիով...» •

Յ Ո Յ Ս Ը Կ Ը Շ Ե Ղ Ե Ղ Է Ր

Դեռ վաղորդային՝

Մռա՛յլ, մռա՛յլ, տժգոյն օրերուն

Պատերազմի տարիներուն, արհաւիրալից եւ
շղթայազերծուա՛ծ,

Էութիւններէն ներս,

Յո՛յսը կը հեղեղէ՛ր թեւատարած եւ արեւ-
աւափայլ։

Մռա՛յլ մը — դրոշմը եւ պատգամը պատե-
րազմին, —

Անդունդէ մը համատարա՛ծ...

— Վշտոտ ու տառապող իրականութիւն-
ներէ՛ն, —

Սեւեռող յստակ հորիզոններու՝

Կրսփոփուէ՛ր եւ կ'եթերանա՛ր...

Մղձաւա՛նջը ամբոխներուն,

Լծուած աշխատանքին մարմնական,

Լծուած մտքի աշխատանքին,

Պատերազմին գոո, տառապագին եւ մա-
հաբե՛ր օրերուն,

Եւ համատարա՛ծ հորիզոններով,

Իբրեւ հարկը պատերազմին,

Մեղմանալով կ'անգայտանա՛ր։

Վիրտո հոգիները կ'սպիանայի՛ն,

Ամբոխները, շրջանին հակատագրին յանձ-
նուած՝

Պիտի ողջագուրուէին խաղաղութենէ՛ն...

Տառապանքը հոգիին մէջ խոր, խոր բոյն
դրած՝

Փոթորկի եւ մրրկի մը հանգոյն,
— Դատերազմին կամքէն ստեղծուած, —
Բարգաւաճ ու ամայի
Քաղաքի մը կուրծքին վրայ յայտնւող,
Կ'անյայտանար համբարա՛ր... :

Ամբոխնե՛րը, կալանաւոր
Եւ շղթայուած զինւորական օրէնքներէ՛ն.
Նորափթիթ երեւոյթ մը կը պարզէ՛ին.
Եւ թեւեր կը տարածէ՛ին
Դէպի հոգեպարար, զո՛ւ միջոցներ,
Հեռանկարներո՛ւ, կ'արծես արեւոտ եւ դիւ-
թիչ,
Մինչեւ խաղա՛ղ կեանքի մը անյեղլիու-
թիւնը,
Ո՛ր, տառապանքին եւ վրդովանքներուն
դէմ պատերազմին՝
Յաղթանա՛կ մը պիտի կազմէ՛ր :

Եւ իտէալներ կը յայտնուէին նորանոր,
Իտէալներ կերտի՛չ, շինարարութեան յու-
սադրութիւնով,

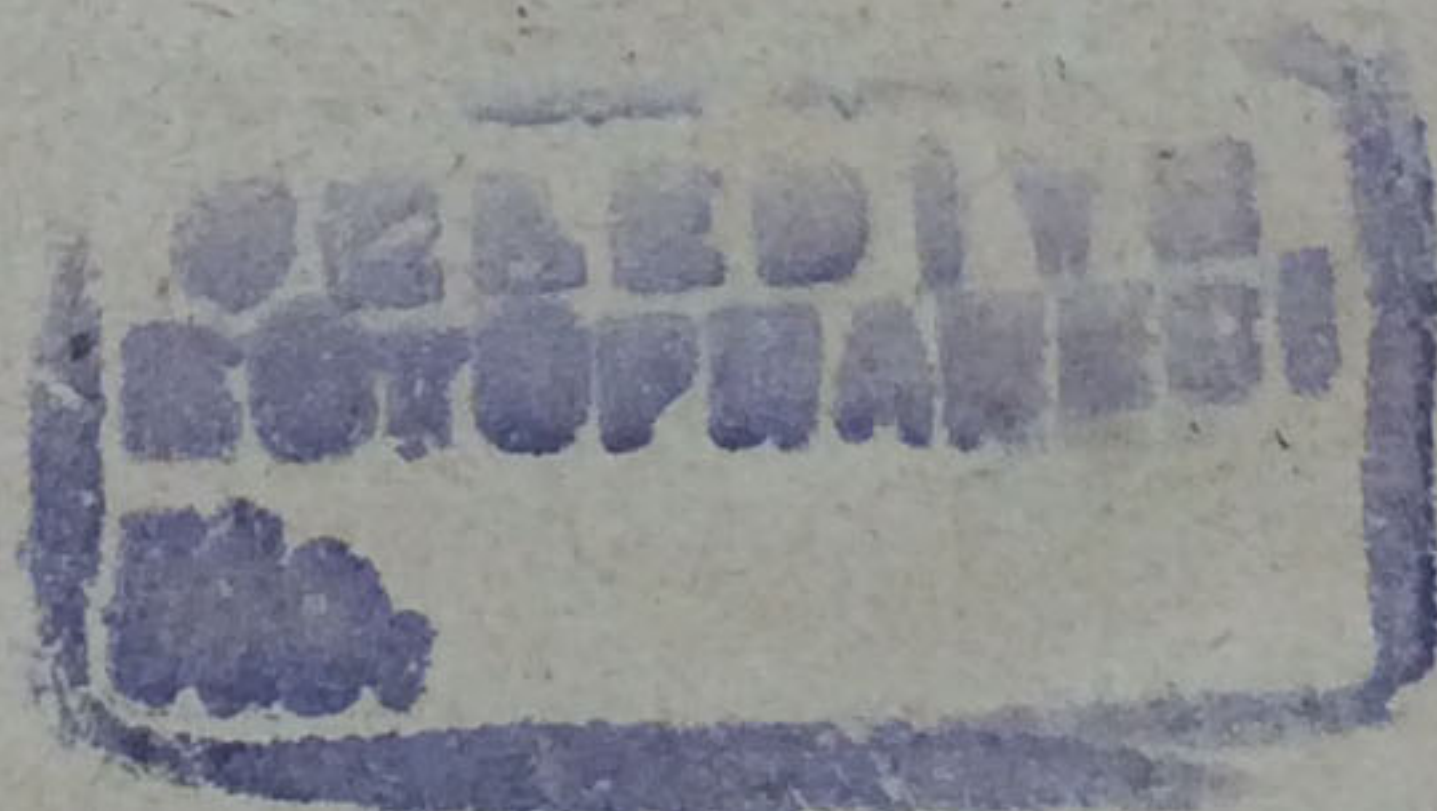
Կեանքը՝ կերտիչ,
Եւ վերահաստատիչ խաղա՛ղ բոյներու,
Անդորրութիւնով մը դարաւո՛ր,
Եւ բարօրութեան խաղաղաւէ՛տ ձգտումով,
Սրտագրաւ հեռանկար կըստանա՛ր... :

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Օրօր	7
Պատերազմի տարիներին	
Տպաւորութիւն	11
Մի լար հոգեւեղ	13
Դժգոհ սէր	14
Անձկութիւն	16
Մօտաւոր անցեալին ծոցը	18
Յիշողութեանս հետ	20
Յետ պատերազմի	
Հոգիս իր ուխտը կ'ապրի	25
Մեռելոցի օր մը	29
Կարօտ	34
Շողեր	
Գիշերուան պահ մը	37
Սրտիս հետ	38
Ոգիներու հէքեաթային վայր	39
Առհաւուրթեան ձայն	43
Հիասթափութիւն	46
Յայտը կը հեղեղէր	49

Վ Ր Ի Պ Ա Կ

Էջ	Տող	Սխալ	Ուղիղ
7	2 ըդ	անդոր	անդորր
19	18 »	եղբայրաջան	եղբայրական
27	8 »	մարտնչող	մարտնչող
28	4 »	պաշպան	պաշտպան
34	9 »	կ'երաճեմ	կ'երազեմ
31	1 »	յասնի	յառնէ
42	23 »	սարսուլաններով	սարսուլներով
43	14 »	գիրկընդխառնումին	գիրկընդխառ- նումէն

İBB Eyüp Sultan Halk ve Çocuk Kütüphanesi

ERM0458

255.07.02.01.06.00/

